אֵין לִי לחייב גנב בכפל אֶלָּא בזמן שנטל את הגניבה בידו, אך אם היא נכנסה מאליה לְגִנּוֹ או לְחָצֵירוֹ וְקָרְפֵּיפוֹ [– מגרש גדול המוקף מחיצות שלא לצורך דיור], ונעל בפניה על מנת לגונבה, מַנַּיִן שאף באופן זה הוא חייב כפל. תַּלְמוּד לוֹמַר ׳אִם הָמְצֹא תִמָּצֵא׳, ללמדנו שמִכָּל מָקוֹם הוא חייב כפל. מתרצת הגמרא: אִם כֵּן, שלא נאמר הפסוק אלא לכך, לֵימָא קְרָא – יאמר הכתוב אוֹ ׳הִמָּצֵא הִמָּצֵא׳ אוֹ ׳תִּמָּצֵא תִמָּצֵא׳, דהיינו לשון שווה בשתידון, מִדְּשַׁנֵּי קְרָא – מזה ששינה הכתוב ואמר ׳הִמָּצֵא תִמָּצֵא׳ שְׁמַע מִינָּהּ תַּרְתֵּי – יש לך ללמוד מכאן שני דברים, חיוב כפל בכל אופן, ואחת מהדרשות האמורות לעיל.

אגב שהובאו דברי רב לעיל, דנה הגמרא בדבריו: גּוּפָא, אָמַר רַב, יש חילוק בין התשלומים שעל הגנב לשלם, שתשלום הקֶרֶן שהוא כנגד הדבר הנגנב, על הגנב לשלם כְּעֵין שֶׁגָּנַב – כשווי הגניבה בשעה שהוציאה מבית בעליה, אולם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל שנקנס הגנב על מעשה הגניבה, וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה שנקנס בשטבח או מכר את הבהמה שגנב, עליו לשלמם כִּשְׁעַת הַעֲמָדָה בַּדִּין – כפי מה שהיתה הבהמה הגנובה שווה, אם היתה קיימת בשעה שבאו העדים לבית דין להעיד על מעשיו ולחייבו. מבררת הגמרא: מַאי טַעְמָא דְּרַב, שחילק בין התשלומים. ומבארת: בפרשת גנב שנמצאה הגניבה בידו, אָמַר קְרָא [– הכתוב] את התיבות גְּנֵיבָה וְחַיִּים, שנאמר (שמות כב ג) ׳אם המצא תמצא בידו הגניבה, משור עד חמור עד שה חיים׳, ויש לדקדק, אַמַּאי קָאָמַר רַחֲמָנָא חַיִּים בְּגֵנֵיבָה, הרי מילים אלו מיותרות הן, אלא בא ללמד שציותה התורה על הגנב, אַחֲיֵיהּ לְקֶרֶן – החיה והשלם את חיוב הקרן, שיהא כְּעֵין שֶׁגָּנַב – שישלים את החסרון שנחסר לבעלים בשעה שנגנבה. ומאחר שהכתוב נקט לשון גניבה שמשמע ממנו רק תשלום הקרן, נמצאנו למדים שיש למעט את שאר התשלומים, שאותם הגנב משלם בשעת העמדה בדין.

מסתימת דברי רב נראה, שכוונתו לכל שינוי שחל בבהמה משעת הגניבה עד שעת העמדה בדין. לפיכך אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, אֲמִינָא – אומר אני, שלא יתכן שרב טעה לומר דבר שאינו נכון, אלא כְּגוֹן נַיִּים וְשָׁכִיב רַב – כאשר נמנם רב בעייפותו, לפני שנרדם, אָמַר לְהָא שְׁמַעְתָּא – את דבריו אלו, שכן יש לדבריו פירכא, דְּתַנְיָא, הגונב בהמה כָּחוּשָׁה, וְהִשְׁמִינָהּ – האכיל אותה עד שהשמינה ושוה יותר מתחילה, מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל, וכן תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה אם טבח או מכר, כְּעֵין שהיתה הבהמה בשעה שֶׁגָּנַב אותה, שהיתה אז כחושה. והרי לדברי רב משלם הגנב כפי ערך בהמה שמינה. מתרצת הגמרא: אָמְרֵי – ענו בני הישיבה, שאין להקשות מברייתא זו על דברי רב, שכן באופן זה הגנב אינו משלם כשעת העמדה בדין אף לדעת רב, מְשׁוּם דְּאָמַר לֵיהּ הגנב לבעל הבהמה, וכי אֲנָא פַּטִּימְנָא – אני טרחתי ופיטמתי את הבהמה מנכסיי, וְאַתְּ שָׁקְלְתְּ – ואתה תיטול את הקנס שכנגד תוספת פיטום זו.

מקשה הגמרא עוד על דברי רב: תָּא שְׁמַע, הגונב בהמה שְׁמִינָה, וְהִכְחִישָׁהּ על ידי שעשה בה מלאכה קשה או שהכה אותה במקלות, מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה כְּעֵין שהיתה הבהמה בשעה שֶׁגָּנַב אותה. והרי לדברי רב יש לחייבו לשלם ד׳ וה׳ לפי ערך בהמה כחושה. מתרצת הגמרא: הָתָם נַמִּי – אף באופן זה מודה רב, מְשׁוּם דְּאָמְרִינַן לֵיהּ לגנב, מַה לִּי קָטְלָה כּוּלָּהּ – מהו החילוק בין גנב שבשעה ששחט אותה הרג את כל הבהמה שגנב, דהיינו, שלא נשתנה גופה משעת הגניבה ועד שעת הטביחה, מַה לִּי קָטְלָה פַּלְגָא – לבין גנב ששחט את חציה, דהיינו שהכחישה, שאף היא נחשבת כהתחלת הטביחה, וכשם שהשוחט משלם ד׳ וה׳ כשווי הבהמה בשעת תחילת הטביחה, כן גם בשהכחישה משלם כפי שוויה בשעת תחילת ההכחשה. נמצא שרב לא דיבר בבהמה שהגנב שינה את גופה, אלא כִּי קָאָמַר רַב, בִּיוֹקְרָא וְזוֹלָא הוּא דְּקָאָמַר – בשנשתנה מחיר הבהמה, כגון שנתייקרו הבהמות או הוזלו בין שעת הגניבה לשעת העמדה בדין.

שואלת הגמרא: הֵיכִי דָּמֵי – באיזה שינוי מחיר דיבר רב, אִילֵימָא – אם תאמר דְּמֵעִיקָּרָא שָׁוְיָא זוּזָא – שבתחילה, בשעת הגניבה, היתה הבהמה שוה זוז אחד, וּלְבַסּוֹף סמוך לשעה שהגניבה עברה מהעולם על ידי טביחה או מכירה, נתייקרו הבהמות, וְשָׁוְיָא אַרְבַּע זוּזֵי, וכן גם נשאר שוויה עד שעת העמדה בדין, ואכן באופן זה אמר רב שאת תשלום הקֶרֶן יש לשלם זוז אחד כְּעֵין שֶׁגָּנַב, אזי לֵימָא פְּלִיגָא דִּרַב אַדְּרָבָּה – נמצא שרב חולק על דברי רבה, דְּאָמַר רַבָּה, הַאי מַאן דְּגָזַל חֲבִיתָא דְּחַמְרָא מֵחַבְרֵיהּ – הגוזל חבית יין מחברו, מֵעִיקָּרָא בשעת הגזילה היתה החבית שָׁוְיָא זוּזָא, וּלְבַסּוֹף סמוך לשעה שעברה מהעולם, נתייקרה וְשָׁוְיָא אַרְבַּע זוּזֵי, הדין הוא שאם עברה מהעולם על ידי מעשי ידיו, כגון שתִּבְּרָהּ – שבר אותה, אוֹ שַׁתְּיֵיהּ – שתה את יינה, מְשַׁלֵּם אַרְבַּע זוּזים, שכיון שהגזלן מחויב להשיב את החבית לבעליה, נמצא שברשות הבעלים נתייקרה, ושבירתה או שתיתה זהו מעשה גזילה, ולכן משלם כשוויה בשעה זו, אולם באופן שאִיתְּבַר מֵמֵילָא – נשברה החבית מאליה, בלא שהגנב עשה מעשה, מְשַׁלֵּם רק זוּזָא, שכן חיובו הוא על הוצאתה מבית הבעלים, ובשעה זו היתה שוה רק זוז. ואם כן, מדברי רבה שגזלן השובר בידים משלם ארבע זוזים, נמצא שגנב שטבח או מכר משלם קרן כשעת הטביחה והמכירה ולא כעין שגנב, ואילו לדברי רב הקרן משתלמת כעין שגנב.

משיבה הגמרא: אָמְרֵי, רב אינו חולק על רבה, שכן רב לא דיבר בבהמה שנתייקרה לאחר הגניבה, אלא כִּי קָאָמַר רַב, כְּגוֹן באופן דְּמֵעִיקָּרָא שָׁוְיָא ד׳ זוזים, וּלְבַסּוֹף הוזלו הבהמות וְשָׁוְיָא זוּזָא, ובאופן זה אמר רב שמשלם את הקֶרֶן כְּעֵין שֶׁגָּנַב – כשוויה בשעת הגניבה, דהיינו ד׳ זוזים, אולם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה משתלמים כִּשְׁעַת הַעֲמָדָה בַּדִּין, זוז אחד לתשלום הכפל וג׳ או ד׳ זוזים לתשלום ד׳ וה׳.

תָּנֵי – שנה רַבִּי חַנִינָא בריייתא לְרַבִּיעֵיהּ – להביא ראיה לְרַב, בַּעַל הַבַּיִת שֶׁטָּעַן טַעֲנַת גַּנָּב בְּפִקָּדוֹן – שטען שהפקדון נגנב ממנו, וְנִשְׁבַּע על כך, וְאחרי כן הוֹדָה שהיה הפקדון בידו ונשבע לשקר, וּבנוסף להודאתו בָּאוּ עֵדִים והעידו שהפקדון בידו, אזי אִם עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ עֵדִים הוֹדָה – שקדמה הודאתו לעדותם, אזי בהודאתו נפטר מלשלם את הכפל, וּמְשַׁלֵּם למפקיד קֶרֶן – את הפקדון או את דמיו, וְחוֹמֶשׁ – וכן עליו להוסיף לבעלים חמישית משווי הפקדון, וּמביא קרבן אָשָׁם, ששני דברים אלו מכפרים על שבועת השקר. וְאִם מִשֶּׁבָּאוּ עֵדִים הוֹדָה – שעדותם קדמה להודאתו, וחייבוהו בכפל, ואין הודאתו פוטרתו, מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל כדין טוען טענת גנב ונמצא שהוא הגנב, וְכן מביא אָשָׁם לכפר על שבועת השקר, וְחוֹמֶשׁ – והחומש עוֹלֶה לוֹ בְּכַפֵּילוֹ – נכלל בתשלום הכפל ששילם, ואינו צריך לשלם אותו, כיון שכשערך תשלום שניהם שוה, תשלום אחד עולה לכאן ולכאן, דִּבְרֵי רַבִּי יַעֲקֹב.

הדרשות האמורות לעיל:

וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, לגבי הכופר בממון חבירו ונשבע לשקר והודה, נאמר (במדבר ה ז) ׳וְהֵשִׁיב אֶת אַשְׁמָתוֹ בְּרֹאשׁוֹ, וַחֲמִישִׁיתוֹ יֹסֵף עָלָיו׳, שמשלם את הקרן שנשבע עליה לשקר ומוסיף עליה חומש, וכיון שסמך הכתוב את חיוב הקרן לחומש, יש ללמוד שְׁמָמוֹן הַמְשֻׁתָּלֵם בְּרֹאשׁ – כאשר הכופר בממון אינו משלם אלא את הקרן, כגון שהודה מעצמו קודם שבאו עדים, ואם כן נפטר מהקנסות של כפל וד׳ וה׳, הרי הוא מוֹסִיף חוֹמֶשׁ, אולם מָמוֹן שֶׁאֵין מְשֻׁתָּלֵם בְּרֹאשׁ – כאשר עליו להוסיף על תשלום הקרן גם כפל או ד׳ וה׳, כגון שהעידו עדים ששיקר בטענתו שהפקדון נגנב, ואם כן התחייב לשלם כפל, אזי אֵין מוֹסִיף חוֹמֶשׁ. אולם אף באופן זה עליו להביא קרבן אשם, לכפר על שבועתו. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי חולק על חכמים בחיוב האשם ואוֹמֵר, אֵין חוֹמֶשׁ וְאָשָׁם מְשֻׁתָּלֵם בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ כֶּפֶל – כאשר באו עדים תחילה, הודאתו אינה מחייבת אותו אשם, שכן נתחייב כפל, ולא חייבה התורה חומש ואשם אלא על ממון המשתלם בראש.

מברר רבי חנינא את דברי רבי יעקב: קָתָנֵי מִיהַת [– מכל מקום], חוּמְשׁוֹ עוֹלֶה לוֹ בְּכֶפֶל, דִּבְרֵי רַבִּי יַעֲקֹב, היינו שנפטר מהחומש על ידי תשלום הכפל, אך זה אינו אלא בששיעור שניהם שווה, ויש לברר, הֵיכִי דָּמֵי – באיזה אופן שיעורם שווה, אִילֵימָא מדובר דִּמְעִיקָּרָא, כשטען שהפקדון נגנב, היה הפקדון שָׁוֶה ד׳ זוזים, וּלְבַסּוֹף, כשחייבוהו העדים, היה עדיין שָׁוֶה אַרְבָּעָה, אזי האם חוּמְשׁוֹ עוֹלֶה לוֹ בְּכֶפֶל, הרי כְּפֵילָא – הכפל הוא אַרְבָּעָה זוזים כשווי הפקדון, וְחוּמְשָׁא הוא זוּזָא אחד, וכיון שאינם שוים, תשלום הכפל אינו יכול להיקרא בשם חומש, ואינו פוטר מחיוב החומש, אֶלָּא האם לָאו מדובר דִּמְעִיקָּרָא היה שָׁוֶה אַרְבָּעָה, וּלְבַסּוֹף הוזל וְשָׁוֶה זוּזָא, שבאופן זה אפשר לומר דִּכְפֵילָא משתלם כשווי הפקדון בשעת העמדה לדין, ולכן שיעורו זוּזָא, וְחוּמְשֵׁיהּ גם הוא זוּזָא, שכן הוא רביע מהקרן, שהיא שווי הפקדון בשעת הכפירה והשבועה שהיא שעת הגניבה, אַלְמָא, מזה שהחומש הוא זוז אחד, מוכח שהקֶרֶן משתלמת בְּעֵין שֶׁנִּגְנַב, ומזה שהכפל אף הוא שיעורו זוז אחד, מוכח שתַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל וְתַשְׁלוּמֵי ד׳ וְה׳ משתלמים בְּשָׁעַת הַעֲמָדָה בַּדִּין. ואם כן, דינו של רב מוכח מהברייתא.

דוחה הגמרא את הראיה: אָמַר רָבָא, אין הכרח לפרש את דברי רבי יעקב כשהפקדון הוזל, שכן לְעוֹלָם – אפשר לפרש דִּמְעִיקָּרָא שָׁוֶה אַרְבָּעָה, וְהַשְׁתָּא נַמִּי שָׁוֶה אַרְבָּעָה, וּדְקָא קָשֵׁיָא – מה שהוקשה, כיצד יפטור הכפל את החומש, שהרי כְּפֵילָא שיעורו ד׳ זוזים וְחוּמְשֵׁיהּ שיעורו זוּזָא, ואינם שוים, יש ליישב, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן – מדובר כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּע לשקר, וְחָזַר וְנִשְׁבַּע לשקר, וכן עשה אַרְבַּע פְּעָמִים, ולְבַסּוֹף הוֹדָה שהפקדון היה בידו ונשבע לשקר, וְהָתוֹרָה אָמְרָה (ויקרא ה כד), ׳וַחֲמִשִׁיתָיו יֹסֵף עָלָיו׳ בלשון רבים, ללמד שֶׁהַתּוֹרָה רִיבְּתָה חֲמִשִּׁיּוֹת הַרְבֵּה בְּקֶרֶן אַחַת, שאם נשבע לשקר כמה פעמים על ממון אחד, כל שבועה מחייבתו חומש נוסף. ואם כן נתחייב בהודאתו על ד׳ השבועות ד׳ זוזים, כשיעור חיוב הכפל, ובאופן זה אמר רבי יעקב שתשלום הכפל פוטרו מהחומש.

הגמרא מבארת את דברי חכמים ורבי שמעון, שנזכרו בברייתא: אָמַר מָר, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים שנאמר ׳בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשִׁיתָיו׳, וסמיכות חיוב הקרן לחומש מלמדת שְׁמָמוֹן הַמְשֻׁתָּלֵם בְּרֹאשׁ – כאשר הכופר בממון אינו משלם אלא את הקרן, הוא מוֹסִיף חוֹמֶשׁ, אך מָמוֹן שֶׁאֵין מְשֻׁתָּלֵם בְּרֹאשׁ, אלא מוסיף גם כפל או ד׳ וה׳, אֵין מוֹסִיף חוֹמֶשׁ. ומשמע מדברי חכמים, שהמחויב כפל אינו פטור אלא מחומש, אֲבָל קרבן אָשָׁם, מֵיְיתֵי – עליו להביא. מקשה הגמרא: מַאי שְׁנָא חוֹמֶשׁ דְּלָא מְשַׁלֵּם – מהו הטעם שנשתנה חיוב החומש שאינו משלם אותו, הרי זה משום דִּכְתִיב ׳בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשִׁיתָיו׳, שסמך הכתוב את הקרן לחומש, כאשר התבאר, ואם כן אָשָׁם נַמִּי לֹא מְשַׁלֵּם – אין עליו להביא, דְּהָא כְּתִיב (ויקרא ה כד–כה) ׳בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשִׁיתָיו וְאֶת אָשָׁמוֹ׳, שאף חיוב האשם נסמך לחיוב הקרן. מתרצת הגמרא: אָמְרֵי לָךְ – ישיבו רַבָּנָן, שחיוב האשם לא נסמך לקרן, משום שהמילה ׳אֶת׳ פָּסְקָה קְרָא – מפסיקה בניהם. מקשה הגמרא: וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי, הסובר שהמחויב בכפל אינו מביא אשם, משום שחיוב האשם נסמך לקרן, הרי המילה ׳את׳ מפסיקה בניהם. ומתרצת: שר״ש סובר שמילת ׳וְאֶת׳ בתוספת וא״ו החיבור, עַרְבֵיהּ קְרָא – באה לערב ולחבר את חיוב האשם עם החיובים שנאמרו לפניו. מבארת הגמרא: וְרַבָּנָן אָמְרֵי לָךְ – ישיבו על דברי ר״ש, שאין לומר כן, שהרי אם רצתה התורה לערב את חיוב האשם לנאמר לפניו, לֹא לִיכְתּוֹב רַחֲמָנָא – לא היה לתורה לכתוב לֹא יָ״ו וְלֹא ״אֶת״. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אָמַר לָךְ, שאף אם רצה הכתוב לסמוך את האשם לנאמר לפניו, ׳אֶת׳ לֹא סָגְיָא דִּלְא כָּתֵב – לא היה אפשר שלא לכתוב ׳את׳, שכן ׳את׳ נצרך לְאַפְסוֹקֵי – להפסיק בֵּין האשם שהוא מָמוֹן הניתן לִגְבוֹהַּ – לה׳, לְבֵין החומש שהוא מָמוֹן הניתן לְהֶדְיוֹט – לבעלים, שהרי אין ראוי לערבם כאילו שניהם שוים, הִלְכָּךְ אָתָא – הוסיף הכתוב יָ״ו וְעַרְבֵיהּ לִקְרָא, לפטור מאשם את מי שאינו משלם רק קרן.

הגמרא מביאה מחלוקת בין רבי אילעא לרבי חנינא, שדבריהם למדנו ברייתא שהקשו ממנה (לקמן סו.) על רב: אָמַר רַבִּי אִילְעָא, גָּנַב טָלֶה וְנַעֲשָׂה אַיִל, או שגנב עֶגֶל וְנַעֲשָׂה שׁוֹר, אזי זה נחשב שנַעֲשָׂה בבהמה שִׁינּוּי כשהיא בְּיָדוֹ של הגנב, וְלכן קָנָאוֹ הגנב את האיל או השור, שכל גניבה שנשתנתה ביד הגנב, נקנית לו, ולכן אם טָבַח וּמָכַר אינו משלם ד׳ וה׳, שכן בהמה שֶׁלּוֹ הוּא טוֹבֵחַ, ובהמה שֶׁלּוֹ הוּא מוֹכֵר. אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי חֲנִינָא לְרַבִּי אִילְעָא מברייתא, גָּנַב טָלֶה וְנַעֲשָׂה אַיִל, או עֶגֶל וְנַעֲשָׂה שׁוֹר, מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה, כֵּיצַד שהיה בשעה שֶׁגְּנָבוֹ אותה, שמשלם טלאים ועגלים ולא אילים ושוורים, וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ שהגנב קַנְיֵיהּ – קונה את האיל או השור בְּשִׁינּוּי, אַמַּאי מְשַׁלֵּם ד׳ וה׳ על כשטבח, הרי שֶׁלּוֹ הוּא טוֹבֵחַ וְשֶׁלּוֹ הוּא מוֹכֵר. אלא מוכח ששינוי כזה אינו נחשב שינוי, והבהמה עדיין שייכת לבעלים, ולכן הגנב חייב אם טבח או מכר. אָמַר לֵיהּ רבי אילעא לרבי חנינא, וְאֶלָּא מַאי רצונך להוכיח מהברייתא, שִׁינּוּי כזה אינו נחשב לשינוי וְלֹא קָנֵי הגנב את הבהמה, אם כן אַמַּאי מְשַׁלֵּם ד׳ וה׳ כְּעֵין שֶׁנִּגְנַב, הרי עליו לְשַׁלֵּם כִּי הַשְׁתָּא – כפי שהיתה הבהמה בשעה שטבח או מכר, שכן כשטבחה הרי היא ברשות בעליה. אלא ודאי הברייתא משובשת ואין ללמוד ממנה כלל. אָמַר לֵיהּ רבי חנינא לרבי אילעא, מקושייתך אין להוכיח שהברייתא משובשת, שכן כִּי הַשְׁתָּא הֲיֵינוּ טַעֲמָא דְּלָא מְשַׁלֵּם – הטעם שהגנב אינו משלם כי השתא הוא, מִשּׁוּם דְּאָמַר לֵיהּ הגנב לבעלים, האם תּוֹרָא [– שור] נְגֵבי מָמֵךְ, הרי לא גנבתי ממך אלא עגל, והאם דִּיכְרָא [– איל] נְגֵבי מָמֵךְ, הרי גנבתי טלה, ואין לחייבני על הטביחה אלא כנגד מה שגנבתי. אָמַר לֵיהּ רבי אילעא לרבי חנינא, רַחֲמָנָא נִיצְּלָן מֵהַאי דַּעְתָּא – יצילנו ה׳ מדעה זו שאינה נכונה, שאם שינוי זה אינו נחשב שינוי כדי לקנותה, על כרחך שהבהמה נחשבת שהיא ׳כעין שגזל׳, שכן לא נשתנתה, ונחשב שגנב איל ושור, ונמצא שטבח שור ואיל שגנב. אָמַר לֵיהּ רבי חנינא לרבי אילעא, אַדְרַבָּה, רַחֲמָנָא נִיצְּלָן מִדַּעְתָּא דִּידָךְ – מדעתך וסברתך שאינה נכונה, שכן אף ששינוי זה אינו נחשב שינוי גמור המועיל לקנותה, מכל מקום זהו שינוי במקצת המועיל להיחשב שלא היה בשעת הגניבה, ואין הגנב מתחייב בתשלומי ד׳ וה׳ כנגדו.

הגמרא מבררת את דברי הברייתא שהביא רבי חנינא: מַתְקִיף לָהּ – הקשה רַבִּי זֵירָא על הברייתא, הרי אף אם ׳טלה נעשה איל׳ אינו נקרא שינוי לענין לקנותו, משום שהשינוי נעשה מאליו, מכל מקום וְנִיקְנֵינְהוּ – יקנהו הגנב בְּשִׁינּוּי חָשֵׁם, שכן שמו נשתנה מטלה לאיל. מתרצת הגמרא: אָמַר רָבָא, שינוי זה אינו נחשב שינוי השם, שכן שׁוֹר בֶּן יוֹמוֹ – ביום שנולד, הרי הוא כבר קָרוּי שׁוֹר, וכן אַיִל בֶּן יוֹמוֹ כבר קָרוּי אַיִל, ואין כאן שינוי שם. מוכיח רבא ששׁוֹר בֶּן יוֹמוֹ קָרוּי שׁוֹר, דִּכְתִיב (ויקרא כב כז) ׳שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז כִּי יִוָּלֵד׳, ומשמע שמשנולד כבר קרוי שור, ולא נשתנה שמו כשהגדיל, וכן אַיִל בֶּן יוֹמוֹ קָרוּי אַיִל, דִּכְתִיב כשהזכיר יעקב ללבן שעבדו ביושר, (בראשית לא לח) ׳וְאֵילֵי צֹאנְךָ לֹא אָכָלְתִּי׳, והיתכן שאמר יעקב

המשך בעמוד קסא

שְׁאֵילִים גדולים הוּא דְּלָא אָבֵל, אך בְּבָקָשִׁים – טלאים קטנים אָבֵל,
אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינָּהּ – ודאי שמכאן משמע שאֵיל בֶּן יוֹמוֹ קָרוּי אַיִל,
ואמר יעקב שלא אכל מצאן לבן כלל.

מִכָּל מָקוֹם קַשְׁיָא הברייתא לרבי אילעא, שלדבריו השינוי ׳טלה
ונעשה איל׳ פוטר מד׳ וה׳, ובברייתא שנינו שחייב ד׳ וה׳. מתרצת
הגמרא: אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, הָא מַנִּי – הברייתא בשיטת בֵּית שַׁמַּאי הִיא,
דְּאָמְרֵי שִׁינּוּי בְּמְקוֹמוֹ עִכּוּבָא וְלֹא קָנֵי – דבר שנשתנה אינו נחשב
כאילו נסתלק, ונמצא לפנינו דבר אחר, אלא הוא עדיין קיים
במקודם אף שנשתנה, ולכך כשגנב טלה ונעשה איל, לא יצא
מרשות בעליו, והגנב חייב אם טבח ומכר, דְּתַנְיָא בברייתות שזו
דעת בית שמאי, נָתַן לָהּ הבועל לזונה בְּאֶתְנָנָהּ – באתנן שלה
חִיטִּין, וַעֲשָׂאָן – וטחנה אותן וניפתה את הקמח עד שנעשה סוֹלֶת,
או שנתן לה זֵיתִים, וַעֲשָׂאָן שֶׁמֶן, או שנתן עֲנָבִים וַעֲשָׂאָן יַיִן, אזי תָּנֵי
חֲדָא – בברייתא אחת שנינו, שכל זה אָסוּר משום פסול של אתנן
זונה [׳לֹא תָבִיא אֶתְנַן זוֹנָה וגו׳ בֵּית ה׳ אֱלֹהֶיךָ׳ (דברים כג יט)],
משום שאף לאחר השינוי שנעשה באתנן, נותר עליו שם אתנן
זונה, וְתָנֵי חֲדָא – ובברייתא אחת שנינו, שמּוּתָּר האתנן שהשתנה,
משום שאינו דומה לאתנן שקיבלה, והרי זה נחשב שמה שקיבלה
אינו בעולם, ומה שבידה בא ממקום אחר, וְאָמַר רַב יוֹסֵף, תָּנֵי
גּוּרְיוֹן דְּמַאֲפוּרְק – חכם ששמו גוריון שהיה דר באספורק שנה
ברייתא, וגירסתו היא, בֵּית שַׁמַּאי הם האוֹסְרִין וּבֵית הִלֵּל הם
המַתִּירין. ונמצא שלדעת בית שמאי דבר שנשתנה אינו נחשב
כאחר, ולכן הגנב אינו קונה את הגניבה, והברייתא שממנה הקשה
רבי חנינא לרבי אילעא היא כדעת בית שמאי.

מבררת הגמרא: מַאי טַעְמָא דְּבֵית שַׁמַּאי, ומבארת: דִּכְתִיב בפסוק
האוסר אתנן זונה (דברים כג יט) ׳כִּי תוֹעֲבַת ה׳ גַּם שְׁנֵיהֶם׳ [אתנן
זונה ומחיר כלב], והלשון גַּם שמשמע ריבוי בא לְרַבּוֹת שִׁינּוּיֵיהֶם,
שאף אם נשתנה גוף האתנן, הרי זה תועבת ה׳. וּבֵית הִלֵּל הסוברים
שאתנן שנשתנה מותר, דרשו את המילה ׳שניהם׳ כאילו נחלקה
לשתים, ׳שני׳ ו׳הם׳, ו׳הֵם׳ משמע שאינם אסורים אלא כמות שהיו
וְלֹא שִׁינּוּיֵיהֶם, שאם נשתנו מותרים. שואלת הגמרא: וּבֵית שַׁמַּאי
שאסרו אתנן שנשתנה, מה הם ממעטים מ׳הם׳. ומשיבה: לדעתם,
הַהוּא – מיעוט זה, למעט